

נזקי תרבות המבצעים המיוחדים

מאת אל"מ (מיל") יאיר אנסבכר

מבט מבס"א מס' 1638, 12 ביולי 2020

תקציר: בניגוד לעיתות שגרה בהן יש למבצעים מיוחדים ערך משמעותי (בעיקר מודיעיני וחשאי), לא זו בלבד שתרומתן להכרעת מלחמות ו/או עימותים צבאיים נרחבים מוגבלת ביותר אלא שהענקת משקל יתר ליחידות המיוחדות בנסיבות אלו התגלתה לא פעם כמזיקה ביותר.

צה"ל ומערכת הביטחון (בדומה לצבאות מערביים אחרים) "התאהבו" ביחידות המיוחדות, ממגוון נרחב של סיבות, ובכללן האלגנטיות המאפיינת מבצעים מיוחדים והחשאיות האופפת אותם; המיתוס של "טובי בנינו"; הביצועים המוצלחים ברובם בעיתות שגרה; ההשקעה הגדולה בכוח אדם ובציוד; והגעתם של רבים מיוצאי הכוחות המיוחדים לעמדות הבכירות ביותר בצה"ל ובמערכת הביטחון (ולעיתים אף במערכת הפוליטית).

בפועל זקוק צה"ל למכבש ו/או בולדוזר ולא למחטים כירורגיות, וצורך זה אך מתעצם בנסיבות הצבאיות החדשות מולן הוא ניצב כיום, והמחייבות פעילות רוחבית עמוקה כנגד מגוון נרחב של מטרות קטנות (חוליות חמושות אוטונומיות ומבוזרות). במצב זה, בו מאבד מושג "עומק האויב" את משמעותו הקלסית - אין קווים ברורים בהם נמצא או לא נמצא האויב וממילא אין חזית ואין עומק - מונעת תפיסת המבצעים המיוחדים הצרה מצה"ל לפעול רוחבית. שכן ראיית הפעילות בעומק האויב כתופעה "מיוחדת" המחייבת "פתרון מיוחד" מעלה מיד צורך בכוחות המיוחדים, ואולם אלה מעטים ואינם רגילים לפעול באורח ספונטני ומהיר (אלא בתרבות של נהלי קרב ארוכים ומתוכננים לפרטי פרטים המאפיינת מבצעים חשאים).

יתרה מזאת, התבצרות לכל עומק השטח (וירי רקטי וטילי על עורף מדינת ישראל) הפכה לאסטרטגיה המרכזית של האויב, כלומר אין המדובר בתופעה מיוחדת אלא בהערכות הרוחבית השכיחה שהתמודדות עמה מצריכה כוחות רגילים וגדולים ככל האפשר. כך "התפעל" צה"ל במבצע צוק איתן ממנהרות חמאס ושלח אליהן כוחות מיוחדים למרות שמהר מאוד התברר (למי שלא ידע זאת מקודם) שתופעת התווך התת-קרקעי היא תופעה שגרתית ורוחבית ושבאופן כזה בנה האויב חלק גדול ממערכיו המבוצרים.

מלחמת לבנון השנייה מהווה דוגמה נוספת להלך רוח זה שמנע מהמכבש הצה"לי הגדול והרחב מלהשתתף בה. למרות גיוסם של כ-70,000 אנשי מילואים לא היו בשטח לבנון יותר מאלפים בודדים של לוחמים בכל זמן נתון. במקום לפעול במסה כבדה

ומרסקת פעלו אלמנטים שונים וצוותי קרב כאלה ואחרים בפאתי השטח הלבנוני כשמדי פעם ניסו חדירה סמלית קצת יותר עמוקה. כך נמנע מהכוח המתמרן יתרונו העיקרי - התנועה אל האויב - והוא נותר סטטי יחסית וחשוף לנשקו היעיל ביותר של חיזבאללה במלחמה זו - ירי נ"ט מטווח בינוני.

הכוחות המיוחדים אמנם ביצעו עשרות מבצעים "מיוחדים" - יותר מכל מלחמה אחרת, אך למרות תרומות ותועלות שונות שהביאו לא הצליחו להביא להכרעת המלחמה, לא כל שכן לספק את תמונת הניצחון לה נזקקו צה"ל וממשלת ישראל. במילותיו של אלוף (מיל') עוזי דיין, יוצא היחידות המיוחדות: "בהשוואה למשחק כדורסל היחידות המיוחדות יכולות אולי לתת דאנק מרשים. זה יפה, זה ספקטוקלרי, אולי זוכרים את זה. אבל זה לא מנצח מלחמה".

מה שעל צה"ל לעשות (ולא עשה מאז מבצע חומת מגן) זה להיכנס עמוק ורחב על כל עוצמתו. זה מכוער, זה ההיפך מאלגנטי ומ"מיוחד", זה תובע קורבנות ויש לזה מחירים - אך המכבש הצה"לי בסופו של דבר יישר את השטח. לו פעל צה"ל בדרך זו ב-2006 היה חיזבאללה מובס והאיום האסטרטגי שהוא מציב כיום היה נמנע. ייתכן שהשגת יעד זה הייתה קשה וממושכת, אך צה"ל היה בסופו של דבר מכריע את חיזבאללה כשם שהכריע ב-1982 את הכוחות הפלסטינים (והסורים) העוינים שהערכותם ועוצמתם הייתה דומה לזו של חיזבאללה במלחמת לבנון השנייה.

הכוחות המיוחדים יכולים לנצל הזדמנויות, להוציא אל הפועל מבצעים מוכנים מראש, לסגור פערים וחורים המתגלים במערכה, או לתת מענה מקצועי לבעיות שגורמים אחרים אינם מסוגלים לפתור. כך למשל סייעה שייטת 13 בכל מלחמות ישראל בביסוס עליונות ימית על ציי האויב וביצעה מספר מבצעים בעלי ערך אסטרטגי (כנחיתת חטיבת הצנחנים בחוף האוואלי במבצע שלום הגליל); וכך שימשה יחידת שלדג (ובנותיה) באמצעיהן הטכנולוגיים כמכפילות כוח במשימותיו האסטרטגיות של חיל האוויר.

יחד עם זאת, חשוב ביותר להבחין בין יחידות אלה לבין כוחות לחימה מעולים אחרים, שכן לוחמי חי"ר באשר הם צריכים להיות מיומנים, קשוחים, ונועזים ככל הניתן. ולמרות שיש אמת בטענתו של תא"ל (מיל') גל הירש שהשבחת החי"ר על-ידי יוצאי היחידות המיוחדות מאז הקמת צה"ל מהווה אולי את תרומתן החשובה ביותר של יחידות אלה, הרי שאת משימות ריסוק מוקדי ההתנגדות העיקריים והמסוכנים ביותר של האויב יש להטיל על חטיבות החי"ר המובחרות ולא על היחידות המיוחדות.

* יאיר אנסבכר הוא עמית מחקר בפורום קהלת ודוקטורנט במדעי המדינה באוניברסיטת בר-אילן.
yairansbacher@gmail.com